

УДК: 316.6:316.75

Похонська М. – ст. гр. БІ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Науковий керівник: к.іст.н., доц. Потіха О.Б.

Pokhonska M.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

HISTORICAL AND CULTURAL FEATURES OF THE FORMATION OF UKRAINIAN AND RUSSIAN IDENTITIES

Supervisor: PhD, Assoc. Prof. Potikha O.B.

Ключові слова: українці, росіяни, ментальність, свобода, історія, ідентичність, традиції.
Keywords: Ukrainians, Russians, mentality, freedom, power, identity, traditions.

Попри тисячолітнє сусідство, українці та росіяни пройшли різні історичні шляхи, що суттєво вплинуло на формування їхніх національних ідентичностей. Визначальну роль у цьому процесі відіграли геополітичні умови, культурні впливи та політичні традиції, що зумовило суттєві розбіжності в мові, культурі, світогляді та ставленні до свободи і влади.

Українська ідентичність розвивалась у напрямі самоврядування, поваги до свободи та європейських цінностей, тоді як російська – під впливом кочових культур, в умовах централізації, авторитаризму та імперських амбіцій. Дослідження цих відмінностей дозволяє глибше зрозуміти сучасне протистояння між двома народами та усвідомити витoki української унікальності [1]. У подальшій історії ці відмінності лише поглиблювались. Українці здебільшого були осілим хліборобським народом, що мав прихильність до громади й самоорганізації. Російський етнос розвивався в умовах авторитаризму. Важливу роль у формуванні ментальності відігравали соціальні чинники: в Росії кріпацтво тривало до кінця XIX століття, тоді як в Україні його вплив був слабшим, що сприяло розвитку вільнодумства й незалежності [2].

Доволі яскравим прикладом ментальних і культурних відмінностей є ставлення до жінки. В українській традиції жінка завжди займала почесне місце – її образ оспівується в піснях, обрядовості, казках. Її ніжно називають «дівчинонька», «матуся», «зіронька». Натомість у російській культурі жінка часто постає як підлегла – така, що має слухатись чоловіка, підпорядковуватись його волі. Ці патріархальні риси глибоко вкорінені і в мові, і в побуті [3]. Яскравим джерелом ментальних відмінностей є фольклор: українські пісні й казки оспівують свободу, гідність, любов до природи; російський фольклор зосереджується на терпінні, покорі та образі сильного правителя. Це відображається і в політичній культурі – українці традиційно тяжіють до самоврядування, росіяни – до централізованої влади [2].

Показовою відмінністю є сприйняття особистої свободи. Для українців свобода – це цінність, тісно пов'язана з гідністю та відповідальністю. У народній уяві вона часто асоціюється з образом козака – вільного, озброєного, господаря на своїй землі [5]. У російській традиції свобода частіше трактується як «дозвіл згори» або як щось, що можна отримати лише в межах, встановлених владою. Це відображає глибше розуміння

ролі держави: для українця вона має служити громадянину, а для росіянина – домінувати над ним. На цьому тлі не дивно, що українці традиційно тяжіють до самоврядування, а росіяни – до централізованої, жорсткої влади. Це особливо помітно в умовах репресій або зовнішнього тиску: українці частіше обирають спротив, а росіяни – адаптацію або підкорення. Така різниця у політичній культурі формувалась століттями і досі дає про себе знати.

Історично Російська імперія активно нав'язувала ідею «єдиного народу», в якому українці та білоруси мали розчинитися серед «старших братів». Ця концепція була вигідна імперській владі – вона спрощувала злиття інших народів між собою та колоніальне управління. У XX столітті ця ідеологія активно продовжувалась радянською владою. Її відлуння можна почути й досі, особливо з вуст російських політиків, які не визнають право України на окремішність [4].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало моментом істини. Для багатьох українців це був болючий, але вирішальний етап переосмислення – своєї ідентичності, цінностей, ставлення до історії та власної країни. Проте ця війна не виникла раптово. Вона має глибоке підґрунтя – ментальне, ідеологічне, а також ресурсне. Її витoki тягнуться ще з колоніального минулого, з уявлень про «єдність», які нав'язувались століттями.

Сьогодні різниця між українцями та росіянами проявляється у всьому – від повсякденного світогляду до політичних поглядів. Іноді єдиною спільною відповіддю на питання залишається варіант «важко сказати». У всьому ж іншому – в свободі, гідності, правді, майбутньому – ми дедалі більше віддаляємось. І це, в умовах сучасної війни, виглядає не як розрив, а як необхідне визволення.

Історія показує, що українці й росіяни пройшли різні шляхи формування, і сьогодні ця відмінність є глибокою та незаперечною. Українці дедалі більше усвідомлюють свою унікальність, прагнучи до свободи, гідності та європейських цінностей. Протистояння з російським імперіалізмом стало не лише боротьбою за територію, а й за право бути собою.

Список використаних джерел:

1. У чому ментальна прірва між українцями і росіянами. Пояснює науковець з Рівненщини URL: <https://suspilne.media/rivne/232693-u-comu-mentalna-prirva-miz-ukraincami-i-rosianami-poasnue-naukovec-z-rivnensini/>
2. Наскільки насправді відрізняються культура та ментальність українців і росіян: яскраві приклади. URL: https://24tv.ua/chim-vidriznyayutsya-kultura-mentalnist-novini-rosiyi-i-ukrayini_n1616732
3. Не братські народи: яка ментальна відмінність між українцями і росіянами у ставленні до жінок. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/bratski-narodi-ka-mentalna-vidminnist-mizh-1685651761.html>
4. «Ми вийшли із Союзу, а вони ні». Соціологи порівняли для НВ найважливіші цінності та погляди українців та росіян. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/mentalitet-svitoglyad-ta-poglyadi-ukrajinciv-i-rosiyan-u-chomu-vidminnist-dumki-sociologiv-50188083.html>
5. Система цінностей запорозьких козаків. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=ei_u_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTE RMS=0&S21STR=Zaporozkykh_kozakiv_systema_cinnostey